

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Апелия Василева Петкова

ВТУ “Св. св. Кирил и Методий“

катедра „Съвременен български език“

на дисертационен труд

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“

в област на висше образование 2. *Хуманитарни науки,*

професионално направление 2.1. *Филология,*

докторска програма *Български език (Съвременен български език - Синтаксис)*

тема: „Квазивъпросителни изказвания в българската разговорна реч“

докторант: Аксения Димитрова Каракалева-Тодорова

катедра: Катедра по български език

факултет: Факултет по хуманитарни науки

университет: ШУ „Епископ Константин Преславски“

научен ръководител: проф. д.ф.н. Ивелина Савова

1. Данни за кандидата

Аксения Димитрова Каракалева-Тодорова е завършила ВПИ – гр. Шумен, степен *магистър* със специалност „Българска филология“ (втора специалност „Руски език“). От 1983 г. до 1998 г. е преподавател и ст. преподавател по „Езикова култура“ и български език за чужденци към катедра „Чужди езици“ във ВНВУ „Васил Левски“, гр. Велико Търново. От 1998 г. до 2002 г. е секретар-организатор на факултет във ВВОВУ „Васил Левски“, гр. Велико Търново. През 2007 г. и 2008 г. е учител по български език и литература в ОУ „Христо Ботев, гр. Велико Търново. От 2009 г. до момента е преподавател по български език за чужденци в департамента „Езиково обучение и физическа подготовка“ в НВУ „Васил Левски“, гр. Велико Търново. От 2014 г. до 2017 г. е редовен докторант по докторска програма *Български език (Съвременен български език - Синтаксис)* в ШУ „Епископ Константин Преславски“, Катедра по български език към Факултета по хуманитарни науки. Притежава първа степен на професионална квалификация „Оператор на компютър“. Владее руски език – отлично, и английски език на основно ниво.

2. Данни за докторантурата

На 24.01.2014 г. със заповед № РД-10-134/29.01.2014 г. Аксения Димитрова Каракалева-Тодорова е зачислена като докторант в редовна форма на обучение по докторска програма *Български език (Съвременен български език – Синтаксис)* в област на висше образование 2. *Хуманитарни науки*, професионално направление 2.1. *Филология* с научен ръководител проф. д.ф.н. Ивелина Савова. Със заповед № РД-10-246/23.01.2017 г. срокът на докторантурата е удължен с 1 (една) година. Със заповед № РД-10-124/24.01.2018 г. Аксения Димитрова Каракалева-Тодорова е отчислена с право на защита, считано от 24.01.2018 г. На предварително обсъждане, проведено на 5.02.2018 г., членовете на Катедрата по български език вземат положително решение за готовността на публичната защита на дисертационния труд. Със заповед № РД-16-017/15.02.2018 г. е назначено Научното жури и е определена датата за провеждането ѝ: 14.05.2018 г.

Така представените данни показват, че всички изисквания по Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Шуменския университет са спазени и не са допуснати нарушения.

3. Данни за дисертацията и автореферата

За първи път се предлага и осъществява цялостно, системно и успешно проучване на невъпросителна употреба на въпросително оформени изказвания и тяхната речева проява. Това определя актуалността на темата, приносния и теоретико-приложния характер на научното изследване.

Дисертационният труд има ясна и стройна композиция: увод, четири глави, заключение, библиография и приложение (общо 220 с.).

В *Увода* (с.4-7) са формулирани актуалността на проблема, предметът, обектът, целта, методите и задачите на изследването. За сериозната работа, която Аксения Димитрова Каракалева-Тодорова е извършила, говори **корпусът** от диалогични и монологични единства в обем от над 5000 единици, ексцерпирани от транскрибирани аудиозаписи на разговорна реч от Фонда за устна реч на Шуменския университет „Епископ Константин Преславски”, от корпуса за разговорна реч на интернет сайта BGSpeech [<http://bgspeech.net/bg/resources.html>] и от собствени примери (които вероятно не са малко на брой), записани според указанията на *Упътване за събиране на разговорна реч* на

Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ (с.6). Този емпиричен материал дава възможност на докторантката да направи точни наблюдения и верни изводи.

В *първа глава* (с.8-36): **Въпросителност и разговорна реч – очертаване на понятията и обзор на теориите** - Аксения Димитрова Каракалева-Тодорова представя много подробен и задълбочен преглед на изследванията върху понятията въпрос и въпросително изречение, като обхваща всички граматички и конкретните изследвания на български и чужди автори. Своята концепция за квазивъпросителността и квазивъпросителните изказвания тя изгражда на базата на задълбочената си библиографска осведоменост върху разговорната реч и познаването на всички аспекти на нейното проучване – фонетични, лексикални, морфологични и синтактични. С основание подчертава, че „разговорният синтаксис може да се сметне за своеобразен център в изследванията на разговорната реч“ (с. 24) и анализира основните акценти в тях: употребата на предлози, частици, словосъчетания, конструкции и различни видове изречения. Термините, с които оперира, са изведени коректно и ясно дефинирани – квазивъпрос, диалогична и монологична реч, монологично и диалогично единство, реплика стимул, реплика реакция. Като базисно понятие Аксения Димитрова Каракалева-Тодорова посочва понятията (или по-точно термините) *въпросително изречение* и *въпросително изказване*, между които поставя знак за равенство (с. 34). Бих искала да задам въпроса: на какво основание са обединени тези термини?

Във *втора глава* (с.37-92): **Явлението квазивъпросителност** – ясно е изведена същността на квазивъпросителните изказвания, уточнен е терминът квазивъпросителност, изяснена е омонимната същност на квазивъпросите и тяхната специфика. Интерес представлява характеристиката им като готови конструкции. Предложената класификация на квазивъпросителните изказвания според комуникативната цел е стройна и е подкрепена с богат илюстративен материал. Особено внимание заслужава тази част от втора глава, в която Аксения Димитрова Каракалева-Тодорова ясно и категорично представя и разграничава маркерите на квазивъпросителността: *синтактични* - ролята на интонацията, повторенията и фразеосхемите; *лексикални* - като най-често наблюдаваната е стилистично маркираната лексика, и по-точно - лексиката с понижена експресия; *контекстови* – представени с оглед на монологични и диалогични проявления; *екстралингвистични*.

В *трета глава* (93-166): **Структурна характеристика на квазивъпросителните изказвания** – е представена прецизна класификация на квазивъпросителните изказвания с оглед на тяхното образуване: с местоимения и наречия, с въпросителни

частици, с едновременна употреба на пълнозначни въпросителни думи и въпросителни частици, интонационно оформени изказвания. Подробният анализ на проявлението на квазивъпросителните изказвания логично довежда авторката до извода, че те „се срещат преобладаващо в диалогични единства и по-рядко в монологични” (с. 148). Прави впечатление изключително богатият илюстративен материал, с който Аксения Димитрова Каракалева-Тодорова оперира в трета глава, както и умението ѝ да наблюдава, анализира и обобщава езиковите явления.

В *четвърта глава* (167-199): **Семантична характеристика на квазивъпросителните изказвания** – успешно са обособени различните семантични групи, към които са отнесени разглежданите квазивъпроси: квазивъпроси, представляващи отговор на въпрос; изразяващи подбуда; изразяващи отношение на говорещия; изразяващи емоции (като по-богата е палитрата на квазивъпросите с негативна експресивност – примерите го доказват); запълващи паузи; контактни и интензифициращи квазивъпроси. С основание е подчертана една много важна тяхна особеност - комуникативната многоплановост на семантиката им, която изцяло е зависима от контекста.

Това, което специално трябва да се отбележи, са точните обобщения към всяка отделна част и всяка отделна глава в дисертационния труд.

Обобщението (с.200-202) в края на дисертационния труд се отличава с логичност и обоснованост и напълно потвърждава първоначално формулираната от авторката хипотеза.

Библиография (с.203-211). Съдържа *стисък* с около 160 заглавия на български, руски и английски език.

Приложението (с.212-220) съдържа 17 прецизно изработени диаграми, които улесняват читателя, като нагледно представят структурната характеристика на квазивъпросите; фреквентността на въпросителните местоимения и наречия в квазивъпросите; квазивъпросителните структури с въпросителни местоимения и наречия, с въпросителни частици; структурите на интонационно оформени квазивъпроси; проявлението на квазивъпросите в разговорната реч, в диалогичното единство, в стимула и в реакцията на диалогичното единство.

Предложената научна разработка показва много добро качество на езиковата подготовка на докторантката.

Авторефератът е изготвен коректно – вярно отразява съдържанието на дисертационния труд, включва справка за научните приноси и списък на публикациите по темата на дисертационния труд.

4. Публикации

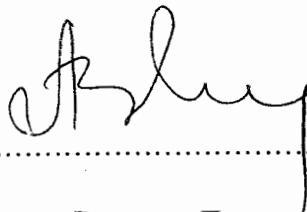
Представените от Аксения Димитрова Каракалева-Тодорова 7 публикации (6 в български издания и 1 в чуждо издание) отговарят на необходимите изисквания. Пет (5) от тях са свързани с отделни аспекти на квазивъпросителността: квазивъпросителността в речта, квазивъпросителните изказвания в българската разговорна реч, фразеологизмите в квазивъпросителни структури на българския език, интонацията и повторението като маркери на квазивъпросителността, квазивъпросителни изказвания с *какъв* в българската разговорна реч. Другите две (2) публикации са в сферата на въпросителността: *Аз-въпроси* в съвременния български книжовен език и за автовъпросите като тип въпросителни изречения в българския език.

5. Заключение

Предложеният дисертационен труд е оригинален, актуален, със задълбочена теоретична обосновка и прецизен анализ, с ясен и точен език. Той представя безспорните умения на авторката за самостоятелна научна работа. Затова ще гласувам положително за присъждането на Аксения Димитрова Каракалева-Тодорова на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 2. *Хуманитарни науки*, професионално направление 2.1. *Филология*, докторска програма *Български език (Съвременен български език - Синтаксис)*.

10.04.2018 г.

гр. Велико Търново

.....
/ доц. д-р Анелия Василева Петкова /